

2010

____LlynYFan____(20100105)

I fyny wrth fy hunan - yn heddwch
Mynyddoedd ag eira'n
Iro er coelio'r calan:
Llon wyf i ger Llyn Y Fan!

(Mynd am dro i Lyn Y Fan Fawr, wedi bod â Katrin i Gaerdydd, yn yr eira mawr. Cael amser i feddwl am 2009 a 2010)

____GofidCymru____(20100105)

Mae hanes yn ei meini - hanes Sais,
Asasin a chachgi;
A chlwm oer ei Chilmeri
Sy'n dwysáu ei hofnau hi.

(Mynd heibio Cilmeri ar y ffordd nol o Odre'rGraig i Rhuthun; dechrau meddwl)

____SêrDdewiniaid____(20100110)

Hwyl Mistar Spok mewn roced? - Tynnu coes
Capten Kirk am blaned
Mewn oes heb na chroes na chred,
Mai yno ceir cymuned.

(Robin yn gosod her o gynnwys y linell olaf - mwy neu lai - mewn englyn)

____Garddwrn____(20100116)

Ag urddas dros ei garddwrn - aeth Eryl
I'w thorri â siswrn,
Nawr mae'r ferch oedd fawr dan fwrn
Yng nghanu teulu'r talwrn!

(Eryl yn cael llawdriniaeth ar ei garddwrn)

____Gweddi'rGolauMewnol____(20100120)

Yn ddefod, yn weddi ddwyfol - a iâs
Cael Iesu'n y canol,
Rho oslef y nef yn ôl
I'm mynwes, Olau Mewnol.

(Paratoi gwasanaeth i Bendref, a darllen am syniadau'r Crynwyr am Olau Mewnol, sy'n cyfateb â dymuniad J. Gwilym Jones o gael "Iesu'n y canol" efallai)

____Byw____(20100123)

Cyfrinach cof yr enaid? Yn boddi

Mewn baddon o ffyliaid,
Â stwmog eisiau tamaid,
Colli blâs Dy ras oedd rhaid.

(Llinell Tudur Aled "cyfrinach cof yr ynys" aeth â'r sylw, wedyn meddwl am hyrtwch bywyd ac absenoldeb canllawiau moesol)

____Syniad____(20100125)
Fel derwen o fesen fydd - fel o had
Try'n flodau ysblenydd.
Meddir, mynnir f'ymenydd;
Fel echdoriad, syniad sydd!

(Syniad am syniad yn dilyn llinell Tudur Aled "O'r fesen derwen a dyf".
"Pellwelediad syniad sydd / Yn myned drwy'r ymenydd" oedd gennynt yn wreiddiol,
wedyn "Echdoriad o syniad sydd / Yn mynnu'r cof a'r 'menydd.")

____EnglynHans____(20100126)
Dyn diwyd ond yn dawel - yn dalent
Â dwylo diogel,
Sbectrwm lliwiau'r golau gwêl
Ein barcud Hans van Berkel.

(Cyfaill o sbectroscopydd yn ymddeol; meddwl treiddgar, craff a'n hoffi arlunio)

____Serch____(20100128)
Golau dydd, a'th rudd fel rhos - diddanwch
Dy ddenu yn agos,
Wedi'r abwyd, nwyd y nos;
Ymdoddwn yn glwm diddos.

(Jana'n cynhyrfu!)

____CânYTawelwch____(20100131)
O'r golwg wedi'r galar - si ysol
Fel sisial yr adar;
Epistol i'r bobol a bâr
I droedio byd o drydar.

(Wedi bod yn meddwl ysgrifennu am y tinitws (=CânYTawelwch="The sound of silence") ers tro. "Si ysol" yn dod o gerdd gan Jacob Davies, wncwl i ffrind da i mi o'r ysgol, am lofruddiaeth Martin Luther King: "Si ysol bwled asasin, di-wyro'i daith yn dy daro di")

____Ie!____(20100206)
Mae'n halaw'n llawn dallineb y negydd

Yn agwedd dynoldeb,
Beth yw da dweud na wrth neb?
Ie! "Right!" Iawn yw'r ateb!

(Darllen stori darlunydd o bapur newydd, gollodd ei wraig a magodd dau fab wrth ei hun. Ar ôl amser, sylweddolodd mai "just say yes" oedd yr agwedd orau i bob sefyllfa!)

____Cywirdeb____(20100207)
Hyrtwch cyfle cyfartal - sy'n tagu
Swn tegwch mor aml;
Ar ei lun mae'r dyn sy'n dal
I enwebu'r anabl.

(Meddwl am "gywirdeb gwleidyddol" a'i sgil-effeithiau)

____Dewi____(20100209)
Hyderus wyf, Dewi'r Sant - fod Cymru
Am ganu d'ogoniant,
Mai dy nwyf yw plwyf ein plant;
D'oleuni eu hadloniant.

(Meddwl am eisteddfodau'r Urdd yn dod unwaith eto, a'r faich ar rhai o ganlyniad)

____Cloriau____(20100212)
Mi gasglwyd o Gynnwyd heb gwyn - ystod
O blastig digynllwyn,
Gweler mil o gloriau mwyn!
A'r elw? Cadair olwyn!

(Ysgol Eirian yng Nghynnwyd yn casglu tops plastig i helpu ffrind i ffrind Katrin i gael cadair olwyn newydd. "Coelier modd y cloriau mwyn!" oedd ll3 yn wreiddiol ond Rll ddim yn hapus!)

____HenFilwr____(20100212)
Ym merw'r brwydrau mawrion - ei lafur
Oedd clwyfo gelynion,
Yn waedlyd, byddai'n fodlon
O weld gwawr i lawr y lân.

(Ar y ffordd o Ruthun i Odre'rGraig)

____MynyddYDarren____(20100215)
Oriellau i wyrthiau'r heulwen - yn dyner
Danio ffwrnais awen;
Mygu gwg a magu gwên;

Creu gwir ar dir y Darren.

____MynyddYDarren____(20100217)
Oriellau gwyrthiau'r heulwen - yn cynnau
Canwaith ffwrnais awen;
Mygu gwg a magu gwên;
Creu gwir ar dir y Darren.

(Mynd am dro i ben mynydd, a'r byd yn ei le! Meddwl am ymweliad â Chaerydd
'ddoe, mynd â Katrin i'r col, a chael Chinese lyfli wrth Ganolfan Y Mileniwm: "Creu
gwir fel gwydr o ffwrnais awen")

____PriodasTomASara____(20100215)
Mae seren Tom a Sara - cyn wyned,
Cyn wired â'r eira,
Ni ddaw dim ond dyddiau da
I herio'r ddau a gara.

____TomASara____(20100216)
Mae seren Tom a Sara - yn gwenu
Yn gynnes o'u noddfa,
Ni ddaw dim ond dyddiau da
I'r teulu'n reit diwala!

(Sara yn priodi yn yr haf)

____Doethur____(20100220)
Dihirwch, fry mewn derw - yn y gwyll
Â chân gall yn galw;
Unig dôn y gwdi-hw
Noswyliai'n gri ddisylw.

(Meddwl am gydwybod a geiriau doeth yn cael eu hanwybyddu)

____Trawsnewidiad____(20100228)
Yn anhrefn eu anghenraid - o brofiad
Swm breffu'r holl ddefaid,
I gapten llong Yr Enaid.
Angau i'r beichiau di-baid!

(Ar ôl gwyllo Invictus a Nelson Mandela yn dyfynu "I am the captain of my soul", a
meddwl am yr hawl i farw'n barchus)

Neu fersiwn arall:

____Llyw____(20100228)

Yn anhrefn eu anghenraid - o brofiad
Swn brefu'r holl ddefaid,
Fi fydd capten Yr Enaid,
Ac angau'r beichiau di-baid!

(Ar ôl gwylio Invictus a Nelson Mandela yn dyfynu "I am the captain of my soul", a meddwl am yr hawl i farw'n barchus

____Moirwyn____(20100305)
A bloeddiwn ar ben blwyddyn - gwyn walltog,
Ai'n alltud yw'r cochyn?
Dimai aur ydyw Moerwyn,
Hyd ei rawd fel brawd i Bryn.

____Moirwyn____(20100307)
Fel udd yr ben y flwyddyn - gwyn walltog,
Yn alltud aeth cochyn,
Hyd ei rawd fel brawd i Bryn,
Dimai aur ydyw Moerwyn!

____Moirwyn____(20100307)
Fel oedd ar ddechrau'r flwyddyn - gwyn walltog -
Hen alltud yw'r cochyn -
Hyd ei rawd fel brawd i Bryn,
Dimai aur ydyw Moerwyn!

(Wncwl Moerwyn - cymydog yng Ngodre'rGraig - yn 80 yn Ebrill. Arferai fod yn gochyn, a bu'n garedig iawn i dad, Bryn, dros y blynyddoedd.)

____HuwTC____(20100307)
Trewi octef o gefn tractor - Monic,
Wyt donic, wyt denor!
Direidi dy gi a'th gôr,
Yn dy ras mae dy drysor.

(Huw TC, tenor top y Monics, yn hanner cant wythnos nesaf.)

____YmMêrYMôr____(20100314)
Dyna'r gamp: gweld o'r don a'r gwynt - mai'r maths,
Mêr môr, dreiddia drwyddynt,
Troer yr haul a'r lloer! Eu hynt
Sy'n dirnad curiad cerrynt.

____MamYMôr____(20100315)
Dyna'r gamp: gweld o'r don a'r gwynt - mai maths,
Mam môr, lifa drwyddynt,

Troer yr haul a'r lloer! Eu hynt
Sy'n dirnad curiad cerrynt.

(Dadansoddiad anodd yn y gwaith, yn ceisio esbonio effeithiau'r llanw ar gerrynt
ger arfordir orllewinol Awstralia)

___BodYnBen___(20100316)
Parhau yw hynt y prentis - darpar ben?
Dirprwy bach yw'r dewis!
Daw'r gwinrawn, y dawn a'r dis
I d'ofal, Mr Davies.

(I ddathlu Martin yn cael ei benodi'n bennaeth YGC)

___Boddi___(20100321)
Yn y storm daeth angau'n stwr - wynebwyd
Anobaith o'r harbwr;
Rhoddwyd, cymerwyd morwr
I'r henllan o dan y dwr.

(Darllen am y mor)

___Datblygiad___(20100322)
"Un, dau" oedd hadau'r adio - bu'r tynnu
Bryd hynny'n ffiasgo!
Ysaf nawr am safon "O"
A gradd mewn integreiddio!

(Helpu Twm â'i adolygu, ag yntau ym Mlwyddyn 10 bellach!)

___Brawd___(20100326)
Anwesai dawn nos a dydd - a gwyliai
Ddirgelion ei gywydd;
Rhoddwyd torch ar freuddwyd hudd
A thlawd oedd brawd i brydydd.

(Y gair "prydydd" yn dal sylw yn un o gerddi Crwys mae'r 4awd yn ei ddysgu)

___Ffoi___(20100330)
Hagruch tegwch yn tagu - masgara Moesgarwch yn mysu;
Af yn ôl i gôl mam-gu:
Harddwch yn heddwch nyddu.

(Bywyd syml piau hi!)

___Damwain___(20100330)

Brecwast o lanast y lân - a llanast
Cynlluniau yn yfflon
O garu gyrru gwirion!
Nid cwl yw ffwl ar y ffôn!

(Y draffordd!!)

____FfynnonSeiriol____(20100409)

I gamu drwy y gwymon - âf heno
I'r Fenai am foddion.
Gorffennaf ger y ffynnon
Sy'n corddi ym meini Môn.

(Mynd i Sir Fôn gyda deda a babicka yn ystod gwyliau'r Pasg)

____Gwyr____(20100410)

Yn gynnar dros glogwyni - rhannu gwên
Penrhyn Gwyr ac oedi
Dan y lloer ar lan y lli;
Noswyliaf yn Rhosili.

(Ymweliad â Phenrhyn Gwyr gyda děda a babička)

____YmMhorthcawl____(20100411)

Gan Chris mae gwên y croeso - yr awron
Gyda John yn joio!
Tref Porthcawl sy'n eu hawlio;
Eu henaint fydd braint eu bro!

(Ymweld gyda děda a babička at John a Chris Nicholas ym Mhorthcawl)

____YmMhorthcawl____(20100411)

Gan Chris mae gwên y croeso - rhannu jôc
Mae'r hen John yn 'joio!
Tref Porthcawl sy'n eu hawlio
'Nôl o'r brig i gôl eu bro!

(Ymweld gyda děda a babička at John a Chris Nicholas ym Mhorthcawl)

____Jana____(20100416)

Am lenwi ugain mlynedd â geiriau
O gariad a choledd,
Daw diolch hyd y diwedd;
Rhwydd yw'r dydd yng ngwydd dy wedd.

Za dvacet let plnych slov

Lasky a pece,
Do konce zivota mej muj dik;
Lehce a snadno plynou mi dny
po Tvem boku.

(Dathlu ugain mlynedd o briodas ar 12 Ebrill)

____Etholiad____(20100418)
Mae diben amgen i ymgais - ein ffawd
Yw molawd a malais.
Pla yw edling pob pleidlais
O anwiredd senedd y Sais.

(Etholiad cyffredinol ar y gorwel, a'r drafodaeth yn arwynebol)

____Helfa____(20100418)
Try hebog uwch Tirabad - yn hongian
Ag angau'n ei lygad;
Ei sgrech fel rhech o sarhad
I oddefaint oen y ddafad.

____Helfa____(20100420)
Try hebog uwch Tirabad - yn hongian
Ag angau'n ei lygad;
Yno i hawlo'i fwynhad
O oddefaint oen y ddafad.
(O ddefod oen y ddafad)

(Taith yn ôl o GG i Rhuthun dros Mynydd Bwlch y Groes ger Tirabad)

____Jogio____(20100423)
Eto caf ruthro drwy'r fro - i ganiad
Y gwanwyn a gwrando
Jôc y dydd gan jac y dô,
A geiriau y blaguro.

(Y gwanwyn wedi dod!)

____CaderIdris____(20100424)
Daw heulwen ym mhen y mis - daw rengoedd
Y dringwyr fel dewis;
Awn am dro i grwydro'r gris
O odre Cader Idris.

(Dishgwl mlân am y wâc i ben mynydd)

____Cadernid____(20100425)
Yn gadarn safai'r goeden - yn ofid
O'r nefoedd daeth mellten,
Gwynt a gwlaw fel prawf i'r pren;
A gwyrddu ddaru'r dderwen.

neu:

____YDderwen____(20100425)
Yn gadarn safai'r goeden. O nifiwl
Y nefoedd daeth mellten
Ar y naw fel prawf i'r pren;
A gwyrddu ddaru'r dderwen.

(Meddwl am yr etholiad ymhen pythefnos.)

____Mai6ed____(20100427)
Creuwyd, annogwyd neges - ein rhyddid
A rhoddid fel ernes;
Daw chwildro y nithio'n nes:
Curo heno, creu hanes!

(Yr etholiad yn pigo)

____TuÔll'rSoffa____(20100504)
Anarchiaeth ein galaeth sy'n galw - si daleks
Hudolus am sylw;
Yn hysterics y twrw,
Cwato 'rwyf rhag "Doctor Who"!

(Cyfres newydd ar y teli)

____CadairIdris____(20100505)
Wele naddion y blynyddoedd - Llyn Cau'n
Llenwi côl canrifoedd;
Crair Pen y Gadair yn goedd
Un haf ar lethrau'r nefoedd.

(Cofio'r daith a'r hwyl!)

____Toriaid____(20100506)
Cethern rhydd uffern ddiffaith - daw heidiau'r
Ceidwadwyr fel artaith;
Wele fôr o dô'r di-waith,
Wynebwn oes anobaith.

(Gofidio am yr etholiad)

____Heibio'rPostyn____(20100508)

O gwtogi yn dagtegol i ladd
Ar lwyddiant Ceidwadol,
O gofio'r rhin gyfranol
I angau y ffeiriau ffôl.

(Ysu am gynrychiolaeth gyfranol)

____Heibio'rPostyn?____(20100508)

Y cwtogi tactegol ddaru ladd
Ar lwyddiant Ceidwadol,
O gofio'r rhin gyfranol
Daw angau i'w ffeiriau ffôl.

____Heibio'rPostyn?____(20100509)

Y cwtogi tactegol ddaru ladd
Ar lwyddiant eithafol,
O gofio'r rhin gyfranol
Daw pwyll i enaid y pôl.

____Arholiad____(20100514)

Cyhyrau'n caru curo - organau
Mor gynnwl i'n puro
O wledd metaboleiddio.
I'r pydew fel llew nid llo!!!

(Katrin yn poeni am arholiad)

____Heulwen____(20100518)

I'n hebrwng, hwylia'n hwybren - i liwio'n
Gorwelion mae'r heulwen;
Nefolaidd ydyw'r felen;
Ein horiawr, daw'n gwawr â'i gwên.

(Haf o'r diwedd?)

____Amser____(20100519)

Ynom y treulia'r ennyd - ei hunan
Oddi mewn; aeth bywyd
Ymaith heb iddo symud
Ohonom. Mae ynom o hyd...

(Gan Robin i ddathlu penblwydd Twm)

____M____(20100520)

Cystrawen llythyren "M" - hi yw màs
A mesur, a berem
Meddwon a moddion meddem.
I amau'n oer, y mae'n em.

(Robin yn danfon ebost ag un llythyren "m" ynddo'n unig)

____Dial____(20100522)

Gwelit ddathlu claddu'r cledd - i'w calon;
Nac wylit am ddiwedd
Teulu all hagru llygredd,
A theulu sy'n baeddu'r bedd.

____Eithin____(20100524)

Myfyr, fore Mehefin - o flodau'n
Cofleidio'u cynefin
Fel sêr aur o felys rhin;
Britha wyneb yr eithin.

(Caeau Rhuthun yn eu gogoniant)

____Duwdod____(20100526)

Ceir Awdur unai credo - i'n harwain
A'n herio wrth grwydro?
P'un ai Duw neu "spin" 'di o
Peth prin 'di ffrind wnaiff wrando.

(Erthygl yn y Guardian yn honi mai nid bodolaeth Duw sy'n bwysig, ond credo
mewn cyd-ddibyniaeth dynol a naturiol)

____Duwdod____(20100527)

Ceir Awdur unai credo - i'n harwain
A'n herio wrth grwydro?
P'un ai Duw neu dyn 'di o,
Peth prin 'di ffrind wnaiff wrando.

____YGraigArw____(20100601)

Draw yng nghwm y llwm a'r llon - daw ennyd
Anwes Pantyffynnon
Â'r De fel nef glan afon;
Craig côf, 'sdim dianc rhag hon.

(Hiraeth am y De; Y Graig Arw yw'r hen enw ar Odre'r Graig. Pantyffynnon yw enw'r
fferm lle adeiladwyd Cartrefle (y ty), ac enw'r lôn i'r ty hefyd. Yr afon yw'r Tawe sy'n
llifo gerllaw, hoff le i gerdded / rhedeg. Y linell olaf fel atgof o THPW)

____Ymdrech____(20100604)
Mae dyn yn mynd amdani'n llawn ysbryd
Heb ennyd i boeni.
Gweld trachwant a broliant bri
A deall: callach colli.

(Siarad 'da Gwern ar y ffordd i'r gwaith, trafod ei fod yn well colli brwydr)

____DallGredu____(20100604)
Dyma gawl y diawl o daith i daeog
Arfog brwydro hirfaith;
Dod â gwell o bell dros baith
Mae marchog gwibiog gobaith.

____Adolygu____(20100608)
Esblygol yw Bioleg - rhin Daear
Yn deor rhesymeg;
Ambell em o Ghem o'i geg
A chyfrif "fuzzy" Ffiseg!

(Twm yn swoto!)

____Llofrudd____(20100613)
Ni wyr neb, er ei nabod, y t'wyllwch
Sy'n twyllo'i ymwybod;
Myn y byd fod dim yn bod -
Ond distyll dryll ei drallod!

____Cymanfa____(20100614)
O am wynfyd cymanfa - cân o glod
Yn gardod i'n Gwrda!
Rhwymau ffydd do rei mi ffa
Yw burum alaw'r bara.

(Methu Cymanfa'r Annibyns - aros gyda Twm i swoto!)

____FfrîRênj____(20100617)
Hyddysg ymysg y moesgar - aeth geneth
I ganol y clochdar
Yn garedig i'r adar ...
Hel yr wy cyn pluo'r iâr.

(Bethan Warrington yn prynu ieir i gadw yn yr ardd!!)

____Cydfyw____(20100622)

Nod cymuned, cymwynas - daw rhyddid
O rhoddi ag urddas.
Rhoi gobaith yw gwaith y gwas;
Portha enaid perthynas.

(Yr un wir dderbyn yw rhoi - pregeth ddydd Sul diwethaf)

___Cyllideb___(20100624)
Gwrthun dihiryn Dôri - yn tagu
Taeogion fel bwli;
Ysol esgus i losgi
Dyffryn dain yw d'uffern di.

(Cyllideb cyntaf y Toriaid yn diffetha'r wladwriaeth les)

___Houston___(20100626)
Tyrrau fista tref Houston - yn crefu,
Yn trechu'r entrychion.
Yn y sêr mae hanes hon:
Gwynias yw dinas dynion.

(Yn Houston, tref olew a NASA, yn gyffro i gyd)

___Llygru'rGwlff___(20100702)
Holl donnau'r brigau bras â duwch
Yn deor o'u cwmpas.
Hyd erwau glannau'r glas,
Cawl tocsic olew Tecsas.

(Pawb yn Houston yn sôn am BP'n llygru'r môr a glannau Gwlff Mecsico)

___GwyliauLuned___(20100705)
O'r deheuol i'r diarth - daeth croten
Yn llawen i'n lluarth
I fwynhau pethau'r parth
Ag egwyl ger y Gogarth.

___Rhofio___(20100708)
Dôl a bryn yw Edale brau - awn yno
I labro ar lwybrau;
Arafwn nawr i fwynhau
Rhinwedd rhyfedd y rhofiau.

(Gwern a fi yn cynganeddu wrth rhofio tywod i wneud llwybr newydd ym mharc
cenedlaethol y "Peaks")

____DoctorWatson____(20100709)

Be' 'di'r ots, yr hen Watson - ar ôl cwrdd
Sherlock Holmes wyt wystlon;
Deuawd â'th frawd dan dy fron,
Dick a Doc, euog hoywon.

(Gweld fflim Sherlock Holmes gyda Katrin a meddwl am yr hanes)

____Arweinydd____(20100709)

Imam ei dîm am dymor - i'w fawrhau
Ag yntau yn gantor;
Y byd i gyd a gadwo'r
Ceidwad sy'n guriad i'w gôr!

(Meddwl pa mor anodd yw arwain côr)

____YDdraenen____(20100711)

Yn gelfydd saif y golfen a goda'n
Blygedig i'r wybren
Fel hen wr dan ofal nen;
Rhodd i'r enaid yw'r ddraenen.

(Coed draen ar fynydd Y Darren yn codi hwyliau!)

____YNewyddion____(20100715)

I orffen, dyma'r penawd: Miss Williams
I hwylio mewn deuawd!
Ei morio'n ceisio cysawd
Sara Green a'i serog rhawd.

(Sara yn newid o Williams i Green ar ddiwedd y mis)

____Enlli____(20100716)

Digymar yn dala'r don - ynysig
Fynwesol gorwelion;
Dwyfol ddawn a daflodd hon
I'r dwr ger Aberdaron.

(Eryl a Rob yn mynd i wersylla yn Aberdaron)

____Enlli____(20100718)

Digymar yn dala'r don - ynys fach Nesaf oll at Neifion;
O afael tir taflwyd hon
I'r dwr ger Aberdaron.

____Gwersylla____(20070723)

Hedd o ddannedd y ddinas - ac esgus
I gysgu dan gynfas;
Âf i fryn o borfa fras
Yn yr haul uwchben Rhiwlas!

(Gobeithio mynd i wersylla at Iwan Rhiwlas dros y penwythnos)

____OBle?____(20100731)

O wrando daw tiriondeb - ond o ble
Y daw blas bodlondeb?
Rhaid mai cariad 'di'r ateb:
Gwir a gau, gan amau neb.

(Sara'n priodi, a meddwl am eiriau John Lennon "love is the answer")

____Lliwiau____(20100801)

Hawdd coelio toddi calon i ganol
Gwynion, Browniaid, Duon.
Ond pa fodd a ddenodd hon
I gorddi gerddi'r Gwyrddion?

(Sara'n "Mrs Green" ar ôl priodi)

____I'rGâd____(20100806)

Chwedlau dyddiau'r Gododdin - aeth ein plant
I feddiant y fyddin;
O wledd medd at gledd â min
Yn wrol, si Aneurin.

(Meddwl am hen wersi Cymraeg yn yr ysgol)

____Ffoi____(20100806)

Myga uffern! Dyma gyffur, yn fedd
I foddi pob dolur.
A gwnaf, mi geisiaf gysur
Ynddo i anghofio 'nghur.

(Meddwl am anobaith rhai)

____YrOnnen____(20100807-19)

Dewrder mud yr adar mân, ehedant
Â hyder o'u hafan
I haid di-baid yr autobahn
Nes crefu llonydd Skrivan.

Skrivan a lusga'r hafau a'r hindda
A dodda i'n dyddiau;
Nôl dros bant a dôl at bau
Â'r wennol uwch ei fryniau.

Ac anel wib gwennol haf a gyfarch
Cnwd madarch y medaf;
Arfer brwd ar fore braf
Yw hel a dal y delaf.

Dwli yw dal y dwylo yn dyner
A'm denodd i yno.
Muj elán, milá Jano;
Ti yw'm heulwen, Branwen bro!

Mi rhannaf gyda'm Mranwen holl lwybrau
Anneddau'r pinwydden
Trwy'r pant, dros y nant i'r nen
Ac oedi dan y goeden.

Cynnen y goeden yw'r gân o ormes
A dirmyg di-amcan;
Ond palas yw ein jasan,
Dur ym mêr yr adar mân.

(Skrivan yw enw'r pentref unig yn y Weriniaeth Tsiec lle mae gan rhieni Jana fwthyn ar gyrion coedwig fawr. Tarddiad yr enw "skrivan" yw'r gair Tsieceg am "ehedydd"; ond gwennoliaid piau'r lle! Mae adnabod a chasglu madarch gwyllt o'r goedwig i'r Tsiec yn reddf cenedlaethol yn debyg i gasglu mwyar, llysi ayyb yng Nghymru gynt. Nepell o'r pentref mae onnen ar ben bryn, sy'n amlwg iawn ar y tirlun ac ar fapiau yn debyg i "trig point" ym Mhrydain. Y gair Tsieceg am "onnen" yw "jasan", cyrchfan pererindod blynyddol. Ystyr "muj elán, milá Jano" yw "fy elán, Jana annwyl", "elán" o'r Ffrangeg, a ddefnyddir hefyd yn Tsieceg.)

____Záplavy____(20100813)
Má ruka spí pod mrakem - a voda
Vede vs~echno proudem;
Hrdý, osame~lý 'sem,
A chudý, mimochodem.

(Llifogydd: / Mae fy llaw yn cysgu o dan gwmwl - a'r dwr / yn arwain popeth gyda'r llif; / balch ac unig wyf, / a thlawd, gyda llaw.
Llifogydd yng ngogledd y Weriniaeth yn ystod ein gwyliau. Fy englyn cyntaf yn y Tsieceg!!!!!!)

____Jana____(20100820)

Není dívu, z~e nadává - hlas
Po lesem se blýská.
Lásku a důve~ru dá
A Jano, není jíná.

(Jana: Does dim syndod ei bod hi'n coethan - llais / yn gloywi'n y goedwig / Rhydd cariad a ffydd / Jana, does neb arall.)

____Anne____(20100821)
Gwersyllau'r ffyrnau uffernol - y ghetto
Ac ateb terfynol;
Wyt ti a hi'n wahanol:
Rhedwch nawr a dewch chi'n ôl!

(Ar ôl darllen hanes Miep Gies, un ô'r bobl oedd yn gyfrifol am guddio teulu Anne Frank a'i chwaer Margot o'r Natsiaid yn Amsterdam yn ystod yr Ail Rhyfel Byd.)

____TheGodDelusion____(20100825)
O shafins Dawkins daw dyn - ysgarthiad
I ganiad y genyn;
A magwyd o gemegyn
Nefol dad fel Duw ei hun!

(Dawkins ysgirfennodd "The God Delusion" a llyfrau tebyg yn honi mai cread dyn yw duw)

____Hartmanice____(20100829)
Mae hafan wyllt S~umava'n hel nodau'r
Honiadau o dawel
Gri'r euog ar yr awel,
Yn gywydd i'r c'wilydd cêl.

(Ardal fynyddig arbenning o hardd yn ne-orllewin y weriniaeth Tsiec yw S~umava, ar y ffin gyda'r Almaen. Mae wedi profi sawl digwyddiad dirdynol dros y ganrif ddiwethaf o dan law'r Natsiaid a'r Comiwnyddion. Difethwyd pentrefi gan y Comiwnyddion - "er mwyn diogeli'r ffin 'da'r Almaen" - danfonwyd pobl i "gampau angau" y Natsiaid a dinistrwyd pop awgrym o ddiwylliant Iddewig - mae lluniau o ddegau o bentrefi del o'r 1920au sydd wedi cael eu dileu'n hollol - dim un awgrym o gwbl fod y pentrefi erioed wedi bodoli. Aeth un o "gorymdeithiau marwolaeth" y Natsiaid drwy bentref Iddewig Hartmanice - sy'n bodoli hyd heddiw - yn 1945. Does neb heb ei fai yn yr hanes; mae'r Iddewon, yr Almaeniaid, y Comiwnyddion a'r Tsieciaid i gyd yn rhannol gyfrifol am yr hyn a ddigwyddodd. S~ = "si" fel yn "siwmai".)

____Deddf____(20100907)
Yn y lleddf o reddf mae'r iaith - o gyrraedd

Ei geiriau mae gobaith;
Drwg efrydd ydyw'r Gyfraith,
Ond pwyllgor i ffugio'r ffaith.

(Meddwl am y refferendwm datganoli arfaethedig, a refferendwm cynrychiolaeth gyfrannol i Brydain).

____CoedTân____(20100913)
Mi ganaf am y gynnen. Er cofio
Gair cyfaill mewn angen,
Anodd rhannu'r hen ddraenen
Â'r awdur heb brynu'r pren?

(Huw TC yn gadael i Twm a fi dorri hen ddraenen ar y fferm fel coed tân heb eisiau unrhyw dâl, a finnau'n teimlo'n euog!)

____Etifeddion____(20100914)
O hogi gosgeiddig wyddor - bwydant
Wybodaeth a chynghor;
Twr rheswm yw eu trysor,
Wyron Shannon ger y Siôr.

____Inheritors____
In honing a graceful science - they feed
Information and counsel;
Their treasure is the tower of reason,
Sons of Shannon on the Charles.

(Gwyddonydd o MIT (ym Moston) oedd Claude Shannon wnaeth ddyfeisio "damcaniaeth wybodaeth". Mae cerflun ohono yn yr adran dwi'n ymweld â hi yn MIT, ar lannau'r afon Siôr.)

____MathsColeg____(20100922)
Dianc i elwa wnei di'n y coleg,
I foethau ym myd dy fathemateg.
Welit apel topoleg - yn gwlwm
Rhwydog ym mhatrwm rhod geometreg.

(Gwern yn dechrau cwrs maths yng Nghaerdydd! Hir a thoddaid #1!)

____Englyna____(20100926)
Yn gyfaill ufudd, ogof fy llafur;
D'adeiledd datglo'n caffio fel cyffur;
Sillafau hap ar bapur syniadau,
A'r agoriadau ym mer geiriadur!

____MyndAmDro____(20101002)

Yn foreuol fe gwnnaf â'r awydd,
Rhoi ysbaid i'm henaidd ar y mynydd;
Er glaw di-daw o dywydd, rhaid codi,
Dringo ac oedi rhwng y cawodydd.

(Bydde'n llawer brafiach ambell waith gael mynd i gerdded na gweithio, er waetha'r glaw!)

____PenblwyddAnn____(20101002)

Mae Ann yn canu piano eithafol
Wrth yfed ei Bruto!
Dyma eiriad ei morio:
"Haf i Ann 'di'r BIG FIVE-O"!

(Ann drws nesaf yn hanner cant; wedi prynu cerdyn penblwydd â llun llygoden feddw â photel "Molto Bruto" yn canu piano)

____PenblwyddErin____(20101005)

'Mhlith merched anghyffredin - ma' 'na hud
A mwynhad a chwerthin;
Eu natur yw rhannu rhin -
Oriaau o aur i Erin.

(Penblwydd Erin - Katrin yn dweud for *rhaid* danfon cerdyn!)

____GenodSpeial____(20101006)

'Mhlith merched anghyffredin - mae 'na hud
A mwynhad sy'n medi'n
Llinach wyrthiol, llawn chwerthin;
Eu natur yw rhannu rhin.

____GenodSpeial____(20101008)

Mae merched anghyffredin yn gwenu'n
Eu gwanwyn a medi'n
Llinach wyrthiol, llawn chwerthin;
Eu natur yw rhannu'u rhin.

____Mynach____(20101009)

O fyd dieflyg a'i ofid diflas
I barthau annwyl ei hoff berthynas.
Â'i gamau doeth o gymdeithas - mae'r gŵr
Yn llety'r garddwr, lle triga urddas.

(Gweithio yn yr ardd, amser i feddwl. Llinell gan Tudur Aled "Yn llety'r gerdd lle trig urddas")

___Cyngerdd___(20101012)
Cur nodau rhengoedd y côr yn dringo
I'r tô i eiriau hen oratorio.
I bennu, taw ar bianco'n rhoi ennyd
I Gymry diwyd gymeradwyo.

___ArYrIJ___(20101016)
Ynot groes a phentagram - wyt hendref
Puteindra. Wyt wenfflam,
Amigo igam-ogam;
Ystrad IJ, wyt Amsterdam.

(Nol yn Amsterdam wythnos diwethaf, prif dref yr afon IJ (a anghanir "eeei"). Lle diwylliedig, lle rhyngwladol, lle gwyllt. Tref yr hewlydd a'r llwybrau culion.)

___Anffyddlondeb___(20101018)
Gorffennwyd? Ar bwy 'di'r bau, fy mod i'n
Blasu gwin ei genau?
A feiddid eto faddau
I arbed ach? Tra bo dau ...

(Cyfres deledu yn dechrau trafodaeth gartref)

___Anffyddlondeb___(20101022)
Gorffennwyd? Ar bwy mae'r bau, fy mod i'n
Blasu gwin ei genau?
A feiddid eto faddau
I arbed un, tra bo dau?

(Rho heibio dig, tra bo dau)

___"Router"___20101023
Gwn y llechwn, a'n lloches? Mai drwy wifr
Muda'r we a'i neges.
Aeth diogi â ni yn nes
I le'n orlawn o "wireless".

(Teimlo'n euog am ddodi router yn y ty, mae'r rhyngrwyd (bron) ym mhobman bellach)

___Rhagymadrodd___(20101026)
Gwrda i'w englyna 'nglwm - hen geiliog
Garregog ei rhigwm;
DECYPHRid oes o'i offrwm?
Amser cân am wâs o'r cwm!

(Sara'n creu llyfr o'n englynion i, o dan yr teitl "Meddylion Gwas o'r Cwm", a meddwl fod eisiau rhagymadrodd o ryw fath!)

___YnYGoedwig___(20101027)

Ol naddion y blynyddoedd - cof rhyfedd
Cyfrifon mewn cylchoedd;
Patrwm rheswm yr oesoedd,
Bonyn sych, ban hanes oedd.

(Mynd am dro a meddwl am beth welodd y bon coed o'm cwmpas)

___MrClegg___(20101027)

Eilun ei ideoleg a'i fyga.
Cyfogaf at Saesneg
Cadno'n rhuthro drwy'i rhethreg.
Ond daw awr rhoi clawr ar Clegg!

___MrClegg___(20101028)

Dilyn ei ideoleg a'i fyga.
Cyfogaf at Saesneg
Cadno'n rhuthro drwy'i rhethreg
Nes ddaw awr rhoi clawr ar Clegg!

(Dechrau meddwl fy mod i'n casau Clegg yn fwy na Cameron. Mae'n mwynhau ei hun llawer gormod dan adain y Toriaid twp)

___Mikojan-Gurjevich___(20101029)

Tyrfau'r cenau eiconig - clasur
O natur cinetig;
Arswyd asgell lwyd ddiawledig;
I'r nen fel mellten â'r MIG.

(Ymweld ag amgueddfa awyrlu'r Weriniaeth Tsiec ym Mhrâg; casgliad anhygoel o awyrennau Rwseg MIG yno)

___Mynach___(20101101)

I bwy mae arlwy'r hen feudwy mor fud,
A drigai'n firain dan adain ei hud?
Ffyddlon a'n fodlon ei fyd fel harbwr,
Gwarchodwr enw'r Gwaredwr, a'i grud.

(Ysu am fyfyrddod. Mae cadw'n dawel a gwylio'n aml yn beth doeth a bendithiol.
"Ffyddlon, mae'n fodlon ei fyd fel harbwr," neu "Ffyddlon a bodlon o'r byd a'i ddwndwr,")

____TroiDalen____(20101106)

Prifardd gardd y gyfrol gudd a faga
O fygu nofelydd;
Creu silff-le at fore fydd
Llafur gwyll y llyfrgellydd.

(Llinell a ddarllenais "Ar goll mewn llyfrgelloedd", meddwl am ddyfodiad y gaeaf, a'r gwanwyn).

____Ymddatod____(20101107)

Tonnau ffawd miwtanu ffol -encil loes
Niwclysau dadfeiliol;
O ledrith ymbelydrol
Daeth gwacter canser i'n col.

(Twm yn adolygu ffiseg, meddwl am yr effeithiau dynol 'da ni braidd yn eu deall)

____vanGogh____(20101112)

Crap ar ddyn â'i gap ag opws o rhes
Irisau mewn ffocws;
Gwr yng nghynnu'r tloty tlws
Yn twtio teulu'r tatws.

____vanGogh____(20101117)

Crap o welltog gap ac opws o rhes
Irisau, ond ffocws
Gwr yng nghynnu'r tloty tlws
Yw twtio teulu'r tatws.

(Cael mynd i amgueddfa van Gogh yn Amsterdam i weld ei luniau, a chael gweld peth o'r gwaith "restorio" mae Shell yn helpu â fe. Hunan-bortead enwog ohono â chap; lluniau irisau'n enwog iawn. Ond "pobl y twtws" oedd ymgais (a methiant) van Gogh i fod yn enwog yn ei ddydd! Llun o deulu mewn cartref llwm o amgylch y bwrdd sydd yma.
- os angen, "o we^n blodau haul")

____Pencampwr____(20101114)

Heb ateb, metha Button ddal ansawdd
Alonso yn wystlon;
Yng ngwledda "Formula One"
Ferrari eiff â'r awron!

Neu

____TarwCoch____

Heb ateb, metha Button ddal ansawdd

Alonso a Haml'ton;
Yng ngwledda "Formula One"
Vettel aur, gorau'r gwron!

(Ras olaf y gyfres Fformiwla Un heddiw!)

____TeuluCrynGae____(20101117)
Goleuni Siôn a Ffion yw Ari
Ac Oli. Mae'u calon
A'u bryd ym mebyd meibion,
Hogiau mad Cryn Gae ym Môn.

____TeuluCrynGae____(20101117)
Goleuni Siôn a Ffion yw Ari
Ac Oli. Mae'u calon
A'u bryd ym mebyd meibion
Gelli aur y Gryn Gae llon.

(Eryl yn gofyn am englyn i'w pherthnasau yn Neiniolen)

____Gwyn____(20101118)
Allor hwyrol lloer arian - craig farmor,
A'r môr yn y marian,
Oenaidd wrid a glendid gwlân,
A'r haul yn hwyliau'r wylan.

(Gweld gwylan yn yr haul uwch Castell Rhuthun tra'n rhedeg y bore 'ma)

____Du____(20101120)
Beddau, tollau'r tywyllwch - cri galar
Tan ddaear a'i dduwch;
Caledi'r llechi a'r llwch
Yn gerydd i'n lliwgarwch.

(I ateb "Gwyn")

____Cymdeithas____(20101121)
Mae gramadeg anhegwch yn gwyro
Ein geiriau, synhwyrwch;
Trallod pobl od mewn blwch
Na sylwant ar eu salwch.

(Darllen stori "Mae'n ddrwg gen i, Joe Rees", am y "deddfau distaw" y dilynwn)

____AdolyguDyddSul____(20101122)
Negesau Mauthausen-Gusen, her ffau'r

Ffuehrer fu'n dranc Juden;
A dilyn pob tudalen
O siwgr a sbeis "Mice and Men"!

(Adolygu 'da Twm)

____Fflasg____(20101126)
Megis cyffes, rhed o anwes dinas
Gan anghofio'r car, rhed i Ben Barras!
Ger pigyn y bryncyn bras gei ysbaid
I gael cwpanaid, hoff lymaid o'th fflasg!

(Robin yn gadael fflasg yn Rhoslwyn am bythefnos, ac yn sydyn mynnu hi'n ol a 7 o'r gloch un bore!)

____Pikkujoulu____(20101127)
Mwynhau â'r gwyliau'n galw - rhannu tôn,
Rhannu tant, creu twrw!
Rhannu pentan Bethan W
Yw calon Pikkujoulu

(Cael hwyl gyda'r Warringtons i ddathlu dyfod y Nadolig!)

____MarkovChainMonteCarlo____(20101201)
Taniad simiwleiddiad heno - tynnid
Cwrlid Monte Carlo
Yn dynn, a chuddid yno
Grwydr hap cyfrifeg ar dro.

(Gwneud simiwleiddiad MCMC ar y cyfrifiadur! Meddwl am y "llwybrau hap" sy'n tanseilio'r cyfan)

____Cylchdaith____(20101203)
Ôl-neges galonogol o lwybrau
Ger ffiniau'n gorfffenol
Yw hanfod ein dyfodol.
Daw yfory'n heglu'n ôl!

('Sdim byd newydd dan haul)

____CylchdaithII____(20101204)
Hel neges galonogol un borau
Ger ffiniau'r gorfffenol
A chanfod fy nyfodol:
Gorwelion yn hwylio'n ôl!

____GwresYGaeaf____(20101208)

Ceisïa noddfa o wyndra'r pla pluog,
Cyn sylwi ar ei dwyni undonog,
Ac anelu gwên heulog yn y man
O ymyl arian y cwmwl eiriog.

(Eira ar lawr yn Rhuthun ers dros wythnos, ac ambell fore yn wych o haul)

____Trig____(20101216)

Ysbardun englyn onglau yw swynau'r
Sinws a'i thangiadau,
O'u dibyn yw brigyn brau,
Yn adeg arholiadau.

(Twm yn swoto maths)

____HuwWarrington____(20101220)

Acen rhugl canwr hygryw o wŷr glân,
Rhaglennydd unigryw.
Cymrawd hen feiciau amryw;
Hogyn hoff â gwên yw Huw.

(Anrheg "Secret Santa" i Huw erbyn cinio 'Dolig 4awd')

____YFfordd____(20101220)

Iach yw arwain â chariad, a gwyrthiol
Gwrthod penderfyniad.
Diwedd cyfrol brol a brad;
Daeth i'r rhod gydweithrediad.

(Darllen am Tao-aeth. Mae "Tao" yn golygu "y ffordd")

____YGaeaf____(20101224)

Tynerwch twyni eira - fel anwes
Fe lynant amdanaf.
Mor llonydd yw'r broydd braf;
Prydydd yw gweydd gaeaf.

____YGaeaf____(20110104)

Tynerwch twyni eira - fel anwes
Fe lynant amdanaf.
Mor llonydd yw'r broydd braf;
Prydydd gwehydd y gaeaf.

(Nadolig Gwyn yn Rhuthun)

____AdferiadYFari____(20101226)
Del yw cof Nadolig gwyn, nes galwad
Nôs galan, pen blwyddyn
Eto, daw honno'i ennyn
Ysbri! Y Fari yw'r fun!

(Paratoi i Fari Lwydo!)

____Cydwylbod____(20101229)
Ond i'r ysgafn daw'r esgyn i orsedd
Uwch arswyd meidrolyn;
Nid gerfydd adenydd dyn
Mae codi i oedi wedyn.

(Sôn wrth Katrin am ymadrodd welais un tro uwch siop yn Ithaca, Efrog Newydd,
sef: "Angels fly because they take themselves lightly")

____CymheiriaidOes____(20101230)
Gwirion er dyfnion 'di ofnau mewn cwmni
Yn berwi o barau;
Ond 'rôl loes oes o'u heisiau
Cyrhaeddodd awr cwrdd y ddau.

(Gwyllo ffilm â'r linell: "Gwelais d'eisiau cyn erioed dy gwrdd")